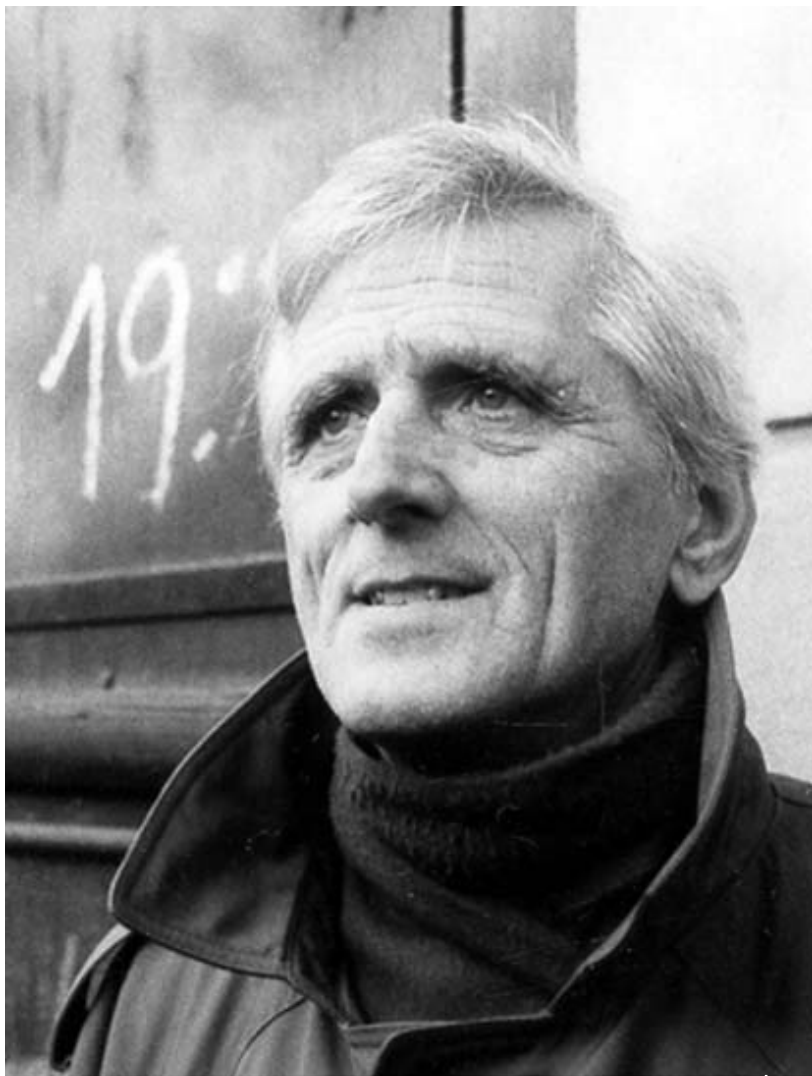

STANISLAV VÁVRA

...stírat hranici mezi snem a skutečností...

Stanislav Vávra

STANISLAV VÁVRA

Stírat hranici mezi snem a skutečností

SOUKROMÝ TISK

21/03/2013

Stanislav Vávra se narodil 7. 5. 1933 v Praze. Žije v Brandýse nad Labem. V padesátých letech byl členem surrealistické skupiny, kterou Bohumil Hrabal začal nazývat „libeňskými psychiky“. Publikovat začal Vávra až po r. 1989 v Haňta pressu a v Salonu Práva. V nakladatelství Pražská imaginace vydal knihu starších textů *Snovidění* (1992), na objednávku MU Prahy 8 napsal vzpomínkové knihy *Perpetuum mobile* (2003), *Zvířený prach* (2004) a *Mlčenlivá věž* (2005). Do sborníku věnovaného památce Bohumila Hrabala *Nad Hrází Věčnosti* (2004) přispěl textem *U hotelu Krása*. Pro nakladatelství Concordia připravil antologii *Libeňští psychici – Sborník básnických a prozaických textů z let 1945–59* (2009), ed. Martin Machovec. Letos mu v mladém nakladatelství Biru vyšla básnická sbírka *Vzkazy na úctence* (2013). Pro Český rozhlas (stanice Vltava) sestavil dvouhodinový páteční pořad o poesii padesátých let; pro rozhlas psal též eseje a knižní recenze. V padesátých letech patřil Vávra do Hrabalova okruhu oficiálně nepublikujících literárních autorů; s Hrabalem i s Vladimírem Boudníkem byl tehdy v častých přátelských kontaktech (o svém přátelství s nimi i s řadou dalších osobností tohoto okruhu se rozepisuje zejména v memoárové knize *Zvířený prach*). V posledních letech vydává Vávra své příležitostné texty tiskem ve své soukromé „Edici SV“.

Více informací na stránkách www.stanislav-vavra.cz

Copyright © Stanislav Vávra, 2013

© Kateřina Nechvílová [Literární noviny], 2013

Photo © Tomáš Mazal, 1990, 2013

Surrealistický básník Stanislav Vávra ve většině rozhovorů musel odpovídat na otázky týkající se jeho dvou slavnějších přátel, Bohumila Hrabala a Vladimíra Boudníka. Před nedávnem ale nastala ideální příležitost zaměřit se pouze na Stanislava. Ve věku 79 let mu totiž vychází první básnická sbírka Vzkazy na úctence.

Na svém webu píšete, že v poezii navazujete na paranoicko-kritickou metodu Salvadora Dalího. Vy jste ji s kolegy před lety ještě posunuli a nazvali psychismem. Můžete mi přiblížit, co to znamená?

To je dost odvážné tvrzení, my jsme totiž samozřejmě nenavazovali skoro na nic, protože jsme v té době věděli o surrealismu opravdu velmi málo. Navíc surrealismus už byl za horizontem. Když vrcholil, tak já se narodil. A když jsme začali v roce 1950 s psychoanalýzou a potom v 51 a 52 s prvními pokusy s paranoicko-kritickou metodou, tak byl bratr zatčen za protistátní činnost. Takže jsme se tou paranoicko-kritickou metodou začali intenzivně zabývat se Zdeňkem Buřilem a také s Jiřím Šmorance, ten se však orientoval zejména na sen a surrealistický objekt.

Jak to tedy vypadalo?

Psychismus, to je chůze provazochodce po ostří meče. Na jedné straně je jasný rozum, na straně druhé bláznec, delirium, nějaká psychická porucha či paranoia. Já to přirovnávám k takovému svému zážitku z dětství. Kdysi jsme jezdili každé

léto do Bystřice nad Pernštejnem a jednou tam vystupovali provazochodci bratři Třískové. Jejich závěrečné číslo programu, když už byla tma, bylo vůbec nejlepší. Jeden z nich chodil po osvětleném provaze bez tyče pro udržení rovnováhy. Bylo velmi vzrušující ho vidět osvětleného pod temným nebem, udržujícího rovnováhu na laně jen rukama. Když končil vystoupení, tak z lana jako padal a zřít se do tmy náměstí. Samozřejmě spadl do záchytné sítě, jenomže to vidět nebylo. No a paranoicko-kritická metoda je taková, záchytná síť je jen na jedné straně a na druhé je delirium. My jsme se nahýbali k deliriu a padali jsme do sítě.

Takže tato metoda může být trochu nebezpečná pro psychické zdraví, ne?

No Dalí o této „metodě“ říkal: a priori vím, co dělám, a posteriori nevím, co to bude znamenat. A často také říkal svým návštěvníkům, že rozdíl mezi ním a bláznem je ten, že on není blázen. My jsme se zkrátka snažili posunout ten práh mezi vědomím a nevědomím ještě o něco dál.

A jakým způsobem jste se toho snažili dosáhnout?

To se těžko vysvětluje, jednak musíte vědět, o co se pokoušíte, musíte znát všechna rizika, a tento duchovní stav neustále trénovat. A my cvičili, neustále jsme zkoušeli stírat hranici mezi snem a skutečností. To všechno vyžaduje dobrou znalost psychoanalýzy a také schopnost udržet si to záchranné lanko, aby se člověk nepropadl do paranoie. Jenže přišlo povolání

k PTP, a tím to prakticky skončilo. Když jsem se vrátil, bylo již všechno jinak.

Vyvíjela se nějak tato metoda psaní během Vašeho života?

Ta se právě moc nevyvíjela, to už na mě vyvíjel tlak můj život. Navíc dělat takové pokusy sám, tedy upadat do jistého deliria, to bych se tehdy asi bál. Takový borec jsem ještě nebyl.

Je zajímavé, že Vy považujete surrealismus, jak říkáte, za metodu, nikoli za umělecký směr, který by příslušel nějakému ohraničenému historickému období.

Ano, možná máte pravdu. Já jsem psal surrealisticky do konce šedesátých let. Potom nastal pro mne dlouhý čas prázdna, kdy jsem zkoušel psát hry, povídky, romány. Ale cítil jsem, že mi to neseď. A tak jsem se vrátil k automatickému psaní. Teď už nepíšu s žádným záměrem. Podle mě je román věc minulosti, devatenáctého a možná ještě začátku dvacátého století.

Ale na druhou stranu se přece lidé rádi začtou do dobře vyfabulovaného děje.

No jistě, to já taky. Ale my se teď bavíme o literatuře. My jsme těmto „fabulátorům“ říkali písáři. Jejich texty mají svou úlohu, ale často je to marketingová záležitost. Mnohem víc mě zajímá psaní v symbolech, podobenstvích. Baví mě sledovat, jak podvědomí zachází s pamětí. Jak se snaží mě ochránit před špat-

nými vzpomínkami, tak je různě zaobaluje a hraje se mnou hru. Zároveň totiž podvědomí ví, že není dobře na špatné věci z minulosti zapomenout úplně.

A co román Vašeho kolegy, Básníka Ticho?

Myslíte Obchodníka s nocí? Ale to není román. Kdyby to byl román, tak bych s ním vůbec neztrácel čas. To je úmorá dřina to číst, ten Vás tvrdě bičuje, a nakonec Vás nechá viset v luftě a člověče porad' si. Kdežto běžný spisovatel Vás pěkně za ruku provede knihou od začátku do konce. Ale to není pro mě moderní literatura. Já mám raději ty šifry.

A snažíte se své osobní šifry potom dešifrovat?

Ne, to už nechávám na čtenářích. Buď jim to nějak zarezonuje, protože třeba prožili něco podobného, a nebo ne. Líbí se mi představa, že já přetavím nějaký svůj prožitek v subjektivní šifru, a ten, kdo to potom čte, to převede zase obráceně. Představí si za tím něco konkrétního, ale svého. Jeden pán, kterému už je skoro devadesát, se mě ptal, proč jsou ty moje básně tak smutné. Ale já jsem nevěděl, že jsou smutné, ani jsem je nechtěl smutné psát. Jenže když jsem potom o nich přemýšlel a znovu je pročetl, tak jsem pochopil, že asi opravdu smutné jsou. Přemýšlel jsem o svém životě a pokusil se sčítat šťastné chvíle. Nebylo jich mnoho. Spíš si vybavuji spousty okamžiků, které byly zlé. Třeba teď nedávno mi po velmi dlouhé době vytanul na myslí takový šílený zážitek, kdy se na mě řítilo letadlo... chcete ho slyšet?

Jasně.

Když mi bylo osm a šel jsem na libeňské posvícení, najednou jsem viděl, že se na mě řítí letadlo. Byl to cvičný Junkers, viděl jsem pilota, který se asi učil létat. Šel jsem po stráni, dnes je tam park, za války to však bylo pole a najednou mi došlo, že se řítí přímo na mě. Já měl takový strach, že jsem si kleknul, třásl jsem se a schoulil do klubíčka, asi podobně jako nás to učili při školení pro případ výbuchu atomové pumy. Ani jsem se na nedíval, jen jsem se strašně bál, slyšel jsem, jak zesiluje ten rachot. Ale letadlo mi proletělo nad hlavou a bouchlo až kus za mnou. Ten pilot mě snad uviděl, nevím, a proto se mi možná ještě vyhnul.

Podstoupil jste v rámci Vašich pokusů psychoanalýzu?

No, to samozřejmě, ale nikdy vedenou psychoanalytikem. S bratrem jsme v antikvariátu koupili Úvod do psychoanalýzy, měli jsme štěstí, protože tenkrát se taková věc sehnat běžně nedala. Psali jsme automatické texty, potom jsme si je vyměňovali a kladli si otázky, abychom došli k původu napsaného. Ovšem bylo nutné, aby všichni mluvili pravdu. Když někdo něco tajil, stejně to nakonec vyšlo najevo.

Ráda bych se ještě vrátila k tomu, že jste zkoušel psát i narativní texty. O čem jste psal?

Já jsem napsal román jenom proto, abych si to dokázal. Vyšel jsem z příběhu svého přítele, slovenského Maďara. Rukoval za

války do maďarské armády, třikrát byl odsouzen k trestu smrti, jednou proto, že se porval s důstojníkem americké armády kvůli holce, a vždy se mu však nějak podařilo z toho vykroutit a utéct. Vrátil se sem, tady na něho už na hranicích čekali. Prožil Jáchymov, vrátil se do domu po své mamince a pak přišel do Prahy, kde mi to všechno vyprávěl.

Máte ten rukopis ještě?

Mám. Ale on to stejně není čistý román, vložil jsem do toho vedlejší povídky. Nikdo to vydat nechtěl. Tak teď je v mé pozůstalosti, třeba to jednou někdo bude chtít. Ale zjistil jsem na tom, že pro mě je ta fabulace únavná a nezajímavá. To si mnohem raději sednu, pustím své podvědomí z uzdy a píšu a píšu. Pak to uložím na flashku a nechám to tam. A pak mě zase na jednu něco napadne a pokračuju. Někdy je to trochu povídka. Objekt. Tady mám Bílé ticho, to je o Jiřím Šmorancovi. To byl objekt, který si Jirka vymyslel a do kterého se utíkal, když mu bylo zle a nechtělo se mu žít. Byl v něm třeba dva měsíce a pak z toho bílého ticha zase vyšel a byl zpět mezi lidmi. Já jsem to napsal, jak jsem to cítil já, když jsem byl u toho.

A co píšete teď?

Plány nějaké mám. Rodí se nová sbírka básní a mám rozepsanou větší prózu Večer nesladim. Vůbec nevím, proč se tak jmenuje, (jestli se tak nakonec bude jmenovat) ani jak mě to napadlo. Navíc, já večer sladim...

Ptala se Kateřina Nechvílová

Stanislav Vávra se narodil v Praze, vyučil se knihařem a nyní žije v Brandýse nad Labem. V padesátých letech byl členem surrealistické skupiny Libeňští psychici (s Jiřím Šmorancem, Vladimírem Vávrou a Zdeňkem Buřilem). V šedesátých letech připravoval k vydání básnickou sbírku *Pijící květy*, ale nakonec nevyšla. Letos vychází jeho první sbírka básní *Vzkazy na úctence*. Mezitím vyšlo několik próz.

Své texty nyní zpřístupňuje na stránkách:

<http://stanislav-vavra.cz/>

Na youtube můžete shlédnout video:

http://www.youtube.com/watch?v=f5FHdmGUYLs&feature=player_embedded

STANISLAV VÁVRA

Stírat hranici mezi snem a skutečností

vyšlo v Literárních novinách

/elektronická verze/

v pondělí, 11. 3. 2013, rubrika „Rozhovory“

•

ptala se Kateřina Nechvílová

•

portrét SV od Tomáše Mazala, 1990

•

zlom *dapony*

21/03/2013